

Geopolitika

➤ Geopolitika – geografické pojetí
nejasná definice, různé přístupy, např.:

... disciplína zabývající se vztahem mezi politickými jevy a procesy a geografickým prostorem

... teoretická koncepce pokoušející se popsat zákonitosti pohybu moci a síly v prostoru

... způsob analýzy politických problémů upřednostňující teritoriální souvislosti

➤ Geopolitika – žurnalistické pojetí a pojetí v praktické politice

... totéž co „světová politika“ nebo „politická geografie“
(geopolitický = „velmocenský“)

... často jen pomocné slovo bez zřejmého významu zdůrazňující nebo zesilující vlastní tvrzení (... geopolitický = „důležitý, významný“)

Členění geopolitiky

vnější geopolitika (zkoumá vztahy mezi státy)

vnitřní geopolitika (zkoumá vztahy uvnitř státu)

- ✓ **globální geopolitika** (zkoumá vztahy na globální úrovni, hráči jsou mezinárodní organizace a globální velmoci)
- ✓ **makroregionální geopolitika** (na úrovni skupin států – regionální mezinárodní organizace, konfesní společenství)
- ✓ **státní geopolitika** (na úrovni státu)
- ✓ **regionální a lokální geopolitika** (menší územní celky)

Hlavní etapy vývoje geopolitiky

- Německá geopolitika
- Anglosaská geopolitika
- Současná geopolitika

Počátky geopolitiky operují s pojmem „**geografický determinismus**“

- to je představa, že charakter *socioekonomické geosféry* je úzce příčinně spjat s vlastnostmi *fyzickogeografické sféry*, proto můžeme například z vlastností přírodního prostředí odvodit charakter hospodářství, ale i fyzické, psychické a charakterové vlastnosti obyvatelstva.

Německá geopolitika

Zakladatel německé geopolitiky: **Friedrich Ratzel (1844 – 1904)**

Hlavní teze:

sociální darwinismus a geografický determinismus

stát je biologický organismus nižšího typu

agregátní organismus, který drží pohromadě morální a duchovní síly

zákony prostorového růstu státu

neustálé soupeření se sousedy o geograficky cenné oblasti (organismy bojují o přežití, státy o životní prostor)

Principem vztahů je tedy **boj o prostor**

teorie **životního prostoru**

některé státy jsou **reálné velmoci**

na něj navazuje **Rudolf Kjellén (1864 – 1922)** - švédský vědec

Hlavní teze:

doslovné chápání Ratzelových analogií

Stát je smyslově rozumná bytost, organismus vyššího řádu („tělo“ je území, „duše“ je obyvatelstvo)

má zvláštní druh rozumu a vůli k moci

vede permanentní boj o svou existenci

Státy podléhají biologickým procesům (růst, stáří, choroby)

Vztahy států se řídí zákony přírodního výběru, nevyhnutelné jsou konflikty

Velmoci - jsou určující pro světový vývoj

2 typy: - světové (Británie, USA, Rusko, Německo)

- velké (Francie, Itálie, Rakousko-Uhersko, Japonsko)

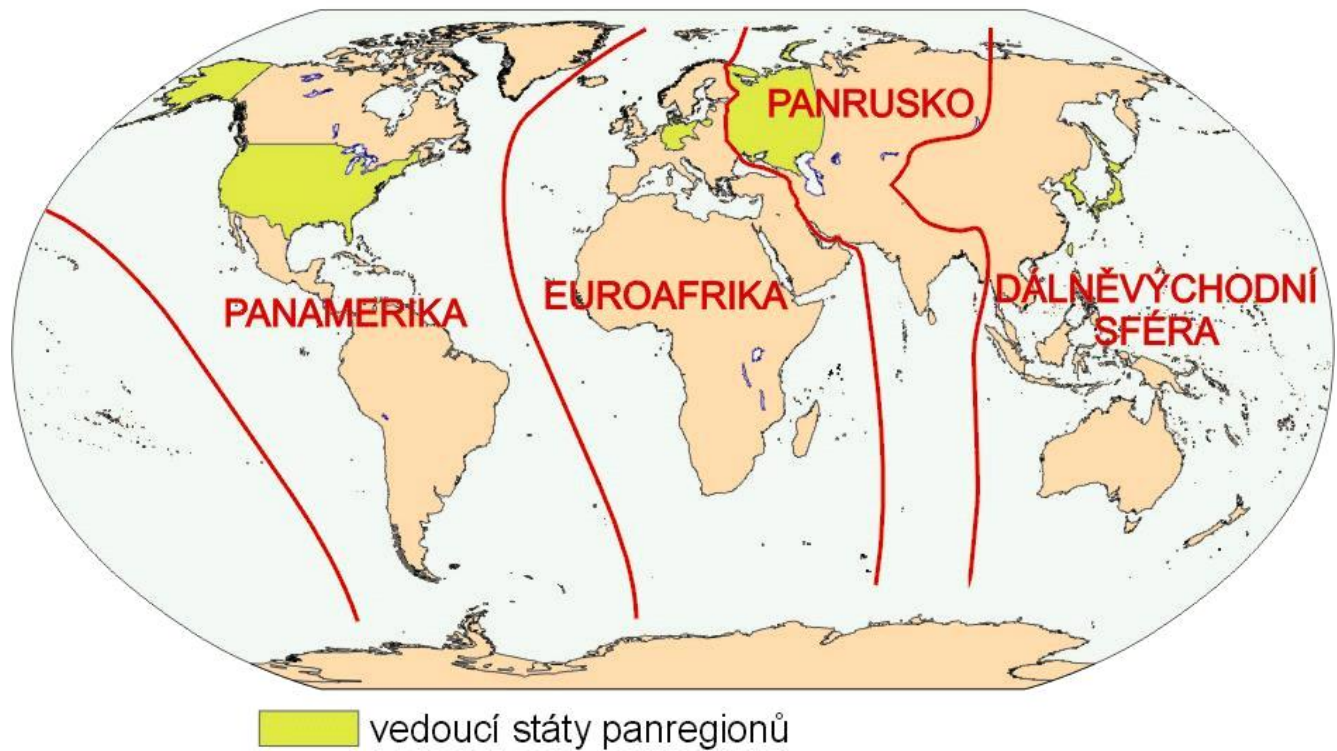
Války jsou nástroje pokroku lidstva, které odstraňují zestárlé a nemocné státy!

Německo po první světové válce – stav:

- ✓ územní a demografická redukce
- ✓ ztráta kolonií
- ✓ živná půda pro „vědecký revanšizmus“
- ✓ upnutí se na ideu státu jako sociálního organismu a jeho boje o prostor
- ✓ velká odezva geopolitiky v „praktické politice“ ...

Karl Haushofer (1869 – 1946) – nejvýznamnější německý geopolitik

Haushoferova teorie globálních panregionů

Anglosaská geopolitika

Hlavní teze a zaměření:

menší zájem o stát

binární koncepce mocenské rovnováhy (soupeření dvou typů mocností – námořních a pozemních)

Soupeření námořní a pozemní moci

Námořní moc: hlavně Spojené království a USA

snaží se vybudovat silné loďstvo a námořní opěrné body (základny) po celém světě

Pozemní moci: zejména Rusko

snaží se dosáhnout široký přístup k moři a tím participovat na výhodách námořních mocností

Hlavní konfliktní zónou je Asie

sever: kontroluje Rusko

jih: kontroluje Spojené království

mezi nimi *pás nestability* (cca 30° – 40° s. š.)

Halford John Mackinder (1861 – 1947) - Angličan

Vypracoval globální geopolitický model:

Světový ostrov – souvislý kus pevniny, Evropa, Asie a Afrika – tam žije většina obyvatel a tam se formují dějiny

Světový oceán – soubor všech moří na Zemi

Ostrov ve Světovém oceánu (Amerika, Austrálie, Británie, Japonsko ...) – jakási oceánská periférie, která bude aktivně přispívat do historie až v (blízké) budoucnosti

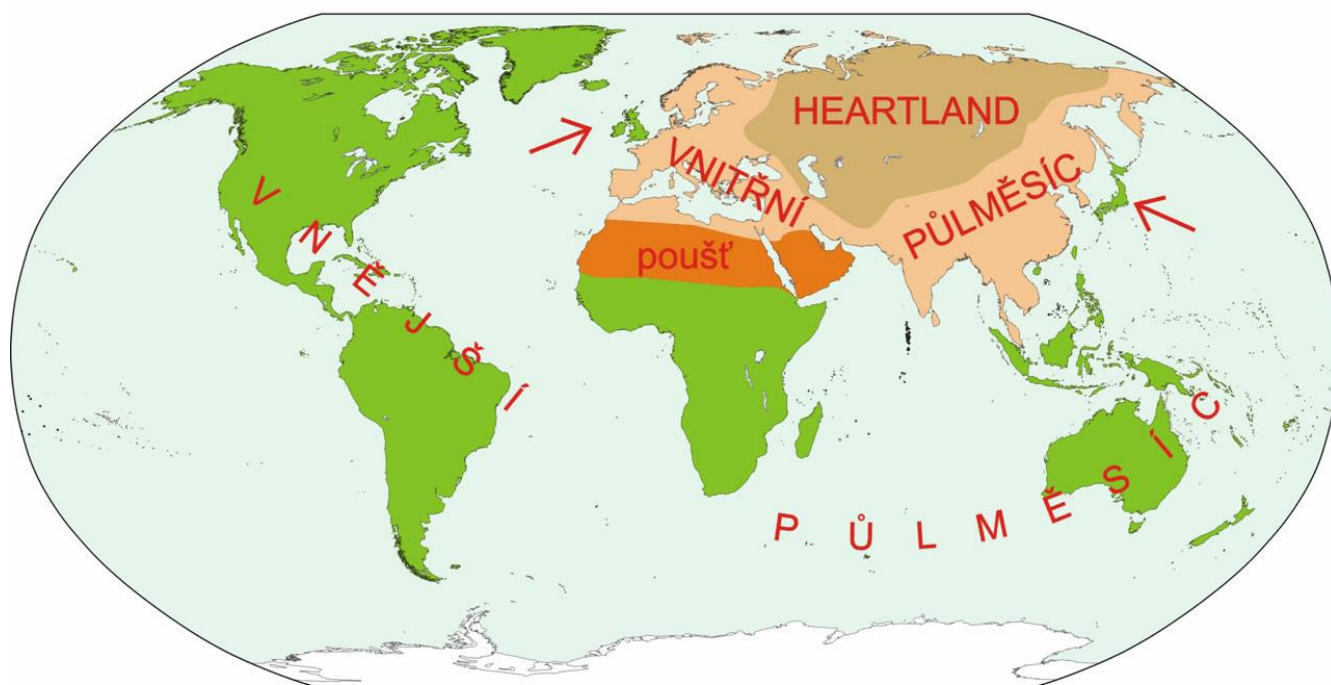
Na tuto základní koncepci navazuje detailnější rozdělení:

Heartland = vnitrozemí Světového ostrova bez přístupu k nezamrzajícím mořím

Vnitřní pŮlměsíc = zbytek pevninské Evropy a Asie, severní Afrika

Vnější pŮlměsíc = „ostrovy“ ve Světovém oceánu (vč. Británie a Japonska) a subsaharská Afrika

Mackinderova teorie Heartlandu

Odrazy v reálné politice ...

- uspořádání Evropy po 1. sv. válce
- vytvoření NATO
- politika SSSR za Brežněva

Nicholas Spykman (1893 – 1943) - Američan

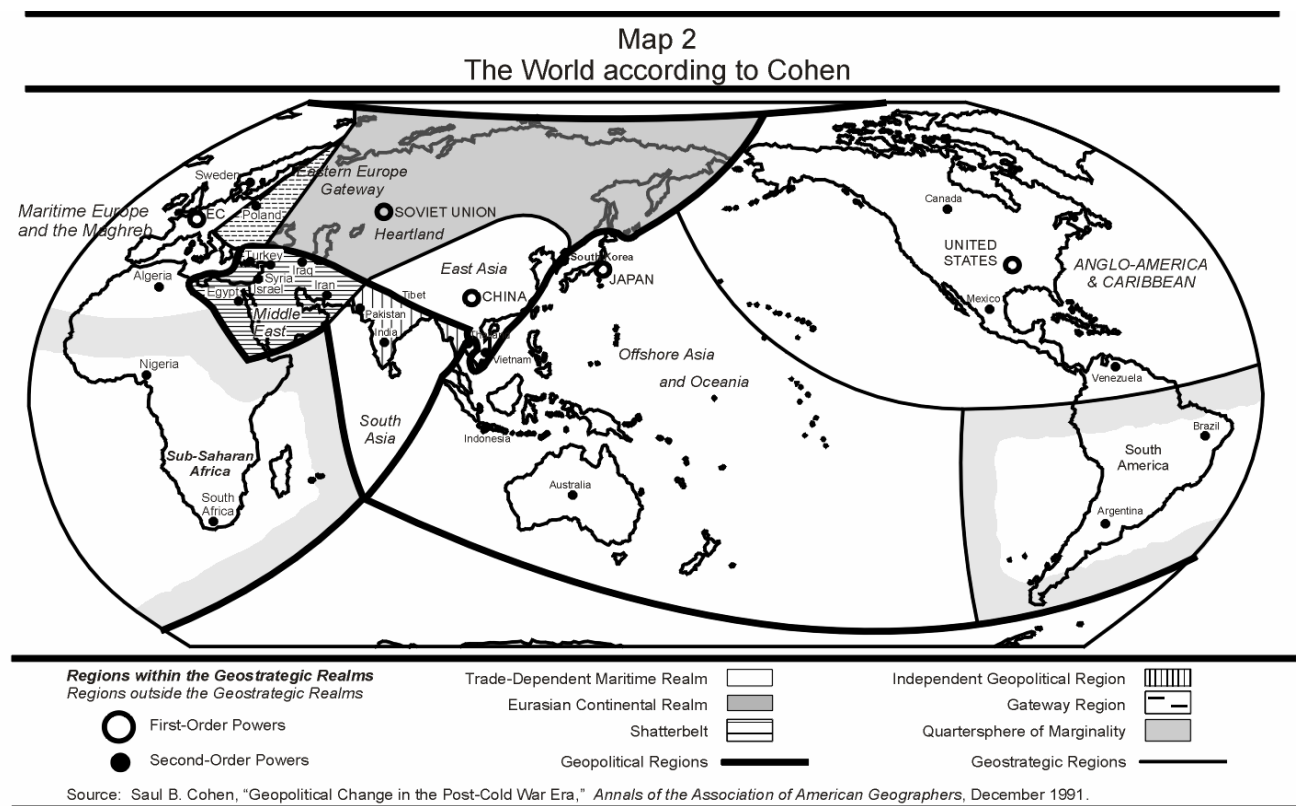
Navazuje na předchozí, svět se dle něj dělí na:

- ✓ **Heartland** (vnitrozemí Eurasie)
- ✓ **Rimland** (pásmo izolující Heartland od nezamrzajících moří)
- ✓ **Vnější ostrovy a kontinenty**

Praktické důsledky v politice:

- koncepce **zadržování komunismu**
- garance obrany Turecka a Řecka
- válka v Koreji (1950 – 1953)
- válka ve Vietnamu (1965 – 1973)

Vrcholný náhled anglosaské geopolitiky vypracoval Američan **Saul Bernard Cohen** v roce 1991

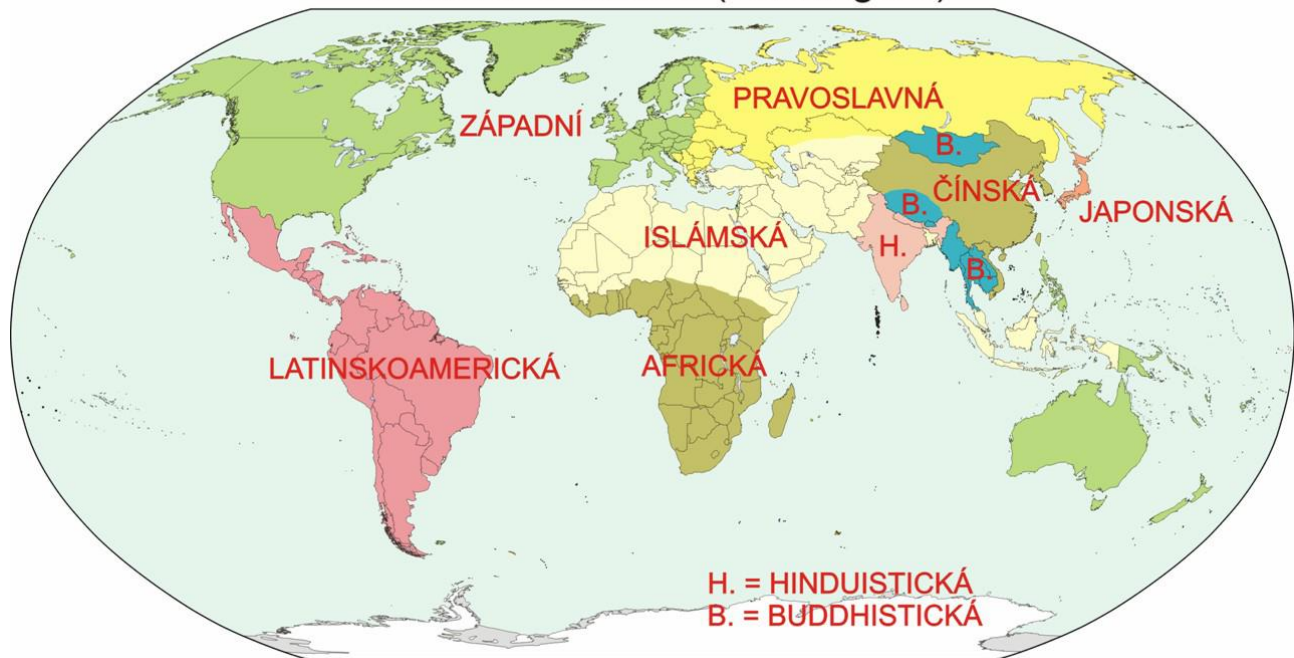
Současná geopolitika

Reakce na změny ve světě v 90. letech, rozpad bipolárního rozdělení světa, chaos, zmatek => 3 hlavní přístupy:

- Odmítnutí klasické geopolitiky
- „Pologeopolitické koncepce“
- Snahy „opravit“ klasickou geopolitiku

Nejznámější osobností tohoto období je Američan **Samuel Huntington** (1927 – 2008) a jeho dílo **Střet civilizací** (*The Clash of Civilizations*) vydané v roce 1996.

Světové civilizace (Huntington)

Tolik o geopolitice!

